

Agnieszka Bangrowska

Zakład Bibliotekoznawstwa
Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: agnieszka.bakalarz@us.edu.pl

I Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Ochrona Zbiorów Bibliotecznych Przeszość – Teraźniejszość – Przyszłość” (Bydgoszcz, 19–20 maja 2016 r.)

W dniach 19–20 maja 2016 r. w Bibliotece Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy odbyła się I Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Ochrona Zbiorów Bibliotecznych. Przeszość – Teraźniejszość – Przyszłość”. Jej organizatorami byli członkowie Zakładu Bibliotekarstwa i Czytelnictwa Katedry Informatyki Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego: Ryszard Nowicki, Joanna Gomołiszek i Katarzyna Wodniak. Za sprawy informatyczne odpowiedzialny był Paweł Marzec. Patronat honorowy sprawował Zarząd Główny Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

W pierwszym dniu konferencji Kierownik Katedry, ks. Zdzisław Kropidłowski, powitał wszystkich uczestników i zachęcił do aktywnego udziału w dyskusji. Następnie poprosił o przewodniczenie sesji otwierającej Annę Kamler. Uroczystego otwarcia konferencji dokonała Anna Koziczak, Dziekan Wydziału Administracji i Nauk Społecznych, która podkreśliła potrzebę przeprowadzenia konferencji poruszającej temat ochrony i konserwacji zbiorów bibliotecznych. W obradach uczestniczyli także przedstawiciele władz rektorskich: Sławomir Kaczmarek, Prorektor ds. Nauki i Współpracy z Zagranicą, Piotr Malinowski, Prorektor ds. Finansów i Rozwoju, oraz Mariusz Zawodniak, Prorektor ds. Dydaktycznych i Jakości Kształcenia. Ponadto naukowcy i przed-

stawiciele 28 ośrodków naukowych i bibliotecznych z: Białegostoku, Bydgoszczy, Dębina, Gdańska, Katowic, Koszalina, Krakowa, Łodzi, Poznania, Szczecina, Warszawy, Wrocławia i Zielonej Góry. Celem konferencji było zaprezentowanie szerokiego kontekstu ochrony zbiorów bibliotecznych w ujęciu interdyscyplinarnym. Większość referatów dotyczyła historycznego aspektu ochrony zbiorów. Pozostałe wystąpienia podzielone zostały na następujące sekcje: *Konteksty ochrony zbiorów, Od konserwacji do digitalizacji* i *Modele, systemy, dobre praktyki, czyli ochrona zbiorów w praktyce*. W sumie wygłoszono 19 różnych tekstów.

W pierwszym dniu konferencji sesję otwierającą zainaugurował R. Nowicki (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy) wykładem pt. *Działalność krakowskiej Delegatury Ministerstwa Oświaty do zabezpieczania księgozbiorów opuszczonych i porzuconych na Pomorzu Zachodnim*. Prelegent omówił sprawy ochrony zbiorów bibliotecznych w Polsce po II wojnie światowej. W celu koordynacji działań 1 grudnia 1945 r. powstała w Krakowie Delegatura Ministerstwa Oświaty do zabezpieczania księgozbiorów porzuconych i opuszczonych. Do końca grudnia 1946 r. na obszarze Pomorza Zachodniego instytucja ta zabezpieczyła około 900 tys. tomów, głównie ponemieckiej proweniencji. Kolejne wystąpienie, pt. *Segregacja – selekcja – makulatura. Funkcje i dysfunkcje systemu książki w latach 1945–1956*, wygłosił Andrzej Drózd (Biblioteka Jagiellońska w Krakowie). Autor przedstawił wybrane zagadnienia badawcze i metodologiczne systemu książki w latach przewrotu ideologicznego i rządów totalitarnych w Polsce oraz powiązanie zróżnicowanych założeń badawczych w zasygnalizowanym zakresie tematycznym. Sesję zakończyła Dorota Pietrzekiewicz (Uniwersytet Warszawski), wygłaszając referat pt. *Udział Piotra Bańkowskiego w ochronie zbiorów bibliotecznych*. P. Bańkowski był pracownikiem archiwów państwowych, ekspertem do spraw archiwalnych, muzealnych i bibliotecznych, ponadto redaktorem „Archeionu”. Aktywnie uczestniczył w pracach rewindykacyjnych prowadzonych na mocy traktatu ryskiego, a także zabezpieczał zbiory archiwalne i biblioteczne w czasie II wojny światowej.

Po przerwie rozpoczęła obrady sesja zatytułowana *Ochrona zbiorów w ujęciu historycznym*. Jako pierwszy wystąpił Tomasz Stolarczyk (Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego) z referatem pt. *Ochrona zbiorów w bibliotekach bernardyńskich, dominikańskich, jezuickich i paulińskich w XIII–XVIII w. w świetle ustawodawstwa zakonnego*. Referat Marii Otto (Polska Akademia Nauk Biblioteka Gdańska) pt. *Regulamin biblioteczny jako narzędzie ochrony zbiorów bibliotecznych. Ujęcie historyczne na przykładzie PAN Biblioteki Gdańskiej* miał na celu przybli-

zenie zagadnienia ochrony zbiorów bibliotecznych za pomocą regulacji korzystania z nich na przykładzie regulaminów obowiązujących przez 420 lat w Bibliotece Rady Miasta Gdańska – współcześnie Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk. Analiza przeprowadzona przez autorkę obejmowała regulaminy od 1686 do 2014 r. Sesję zakończyła Ewa Goumissi (Politechnika Wroclawska) wystąpieniem pt. *Ochrona książek i rękopisów w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Lwowie w latach 1900–1939*. Autorka przedstawiła warunki, w jakich funkcjonowała instytucja w czasie pokoju i w okresie I wojny światowej. Ponadto omówiła standardowe strategie dyrekcji Ossolineum w zakresie ochrony zgromadzonych dokumentów oraz zabezpieczenia zbiorów na wypadek wybuchu II wojny światowej. Po przerwie tematykę historyczną kontynuował Piotr Lewkowicz (Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego), który w referacie pt. *Aspekty ochrony zbiorów bibliotecznych poruszane w polskiej literaturze fachowej lat 1918–1939* dokonał analizy treści wybranych tekstów opublikowanych w okresie międzywojennym, a dotyczących ochrony zbiorów bibliotecznych. Przemysław Garlicki (Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie) w wystąpieniu pt. *Ochrona zbiorów bibliotecznych na Pomorzu Zachodnim na łamach prasy lokalnej w latach 1945–1950* ukazał wkład szczecińskiej prasy w proces ochrony księgozbiorów bibliotecznych na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1950 oraz zaprezentował zawartość najważniejszych czasopism lokalnych wydawanych w tym czasie w powojennym Szczecinie.

Sesję zatytułowaną *Konteksty ochrony zbiorów* rozpoczęła Katarzyna Sikora (Uniwersytet Gdański), wygłaszając referat pt. *Materiały biblioteczne, muzealia, zabytki. O rozłączności systemów ochrony*. Autorka nawiązała do trzech dokumentów: Ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach, a jako konkluzję przedstawiła propozycję wspólnego systemu ochrony. Kolejne wystąpienie, pt. *Możliwości zastosowania substancji grzybobójczych z praktyki rolniczej do ochrony zbiorów bibliotecznych* Agnieszki Bangrowskiej (Uniwersytet Śląski w Katowicach), dotyczyło praktycznych zastosowań grupy fungicydów pochodnych triazolu w ochronie książki zabytkowej, a także aktywności biologicznej wybranych pochodnych triazolu, co było podstawą do wyznaczenia stężenia cieczy roboczej zapewniającej wymaganą skuteczność ochronną. Sesję zakończył Zdzisław Gębołyś (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy) referatem pt. *Zentrum für Bucherhaltung Leipzig – główny ośrodek konserwacji i restauracji książki w Niemczech*. Autor omówił przeszłość, stan dzisiejszy i perspektywy rozwoju niemieckiej

instytucji oraz zaprezentował metody restauracji i konserwacji dokumentów, uwzględniając nowoczesne techniki ochrony zbiorów. Sesja ta zakończyła pierwszy dzień obrad.

Następnego dnia zainaugurowano sesję *Od konserwacji do digitalizacji*, którą otworzyła Małgorzata Pronobis-Gajdzis (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) referatem pt. *Konserwacja-restauracja zabytkowych kodeksów – wczoraj, dziś, jutro*. Autorka przytoczyła definicję konserwacji-restauracji zabytkowych kodeksów, wymieniła obszary zainteresowań konserwatorów zabytkowych kodeksów, przedstawiła zasady postępowania konserwatorskiego i kodeks etyki zawodowej oraz zwróciła uwagę na działania konserwatorskie w przyszłości. Ponadto stwierdziła, że wszystkie ingerencje w zabytkową substancję będą musiały być poparte gruntowną analizą wartości wszystkich elementów zabytku, zarówno tych pierwotnych, jak i wtórnych, co z pewnością znacznie ograniczy wpływ konserwatorów na książkę. Rozszerzone być może będą programy profilaktyczne, pojawi się także nowy rodzaj konserwatora koordynującego wielopoziomowy system ochrony zbiorów bibliotecznych, uwzględniający obieg obiektu w danej placówce bibliotecznej. Elżbieta Pokorzyńska (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy) w referacie pt. *Modele organizacji introligatorsko-konserwatorskiej ochrony zbiorów bibliotecznych* zaprezentowała dane na temat przybibliotecznych pracowni introligatorskich i konserwatorskich w bibliotekach polskich oraz modele organizacji ochrony zbiorów przez zewnętrznych wykonawców: zlecenie, przetarg, grant, kontrakt. Joanna Matyasik (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Bydgoszczy) w referacie pt. *„Wykorzystać szanse” – konserwacja i digitalizacja zbiorów Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bydgoszczy ze środków zewnętrznych w latach 2011–2015* scharakteryzowała zasób bydgoskiej ksiąźnicy. Od 2012 r. placówka ta corocznie uzyskuje pieniądze z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Dziedzictwo Kulturowe, Priorytet Wspierania Działań Muzealnych na konserwację starych druków skażonych mikrobiologicznie, aby ocalić je przed całkowitym zniszczeniem. W latach 2012–2013 renowacji poddano dwa inkunabuły, w 2014 r. odrestaurowano cztery inkunabuły i jeden druk szesnastowieczny, a w 2015 r. odnowiono trzy kolejne inkunabuły. W latach 2011–2015 w ramach Wieloletniego Programu Rządowego Kultura+ Priorytet Digitalizacja pozyskano fundusze na wyposażenie Pracowni Digitalizacji oraz na digitalizację czasopism regionalnych z lat 1862–1959 i inkunabułów, które są dostępne w Kujawsko-Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej. Sesję zakończył referat pt. *Ochrona poprzez digitalizację* Anny Polańskiej i Anny Zelmańskiej-

-Lipnickiej (Biblioteka Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku). Prelegentki omówiły projekty ochrony zbiorów bibliotecznych w Bibliotece Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku. Pierwszy projekt został wpisany jako program Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej, obejmując ochronę zbiorów bibliotecznych, ich digitalizację i upowszechnianie. Drugi jest połączony z profilem uczelni, a także gromadzeniem obiektów muzealnych związanych z działalnością artystów współtworzących dziedzictwo artystyczne regionu. Celem prezentacji było zwrócenie uwagi na istotne elementy podczas opracowywania spuścizny.

Ostatnią sesję konferencji, zatytułowaną *Modele, systemy, dobre praktyki, czyli ochrona zbiorów w praktyce*, rozpoczęła Ewa Tomaszewska (Biblioteka Instytutu Technologii Drewna w Poznaniu) wystąpieniem pt. *Ochrona zbiorów w Bibliotece Instytutu Technologii Drewna wczoraj, dziś i jutro*. Autorka omówiła sposoby gromadzenia zasobów w prezentowanej Bibliotece oraz metody, możliwości i narzędzia ich zabezpieczania w różnych okresach działalności Instytutu. Zabezpieczanie zbiorów w Instytucie związane jest przede wszystkim z ich digitalizacją oraz aktywnym udziałem w tworzeniu, utrzymywaniu i rozbudowie cyfrowych platform wymiany wiedzy, zarówno w aspekcie lokalnym, krajowym, jak i międzynarodowym. Teresa Skibicka (Biblioteka Główna Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy) wygłosiła referat pt. *Dokumenty normalizacyjne, literatura firmowa, opisy patentowe – od ochrony zbiorów do ochrony treści*, na przykładzie Biblioteki Głównej Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego przedstawiając zarys problematyki w przeszłości, stan aktualny oraz próbę refleksji na temat przyszłości dokumentów bibliotecznych. W wystąpieniu podkreśliła problem dokumentów normalizacyjnych jako najbardziej wartościowego rodzaju szarej literatury. Agnieszka Kościelniak-Osiak (Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie) w wystąpieniu pt. *Zbiory w podróży i na wystawie zewnętrznej. Zagadnienie ochrony i bezpieczeństwa zbiorów bibliotecznych używanych w charakterze obiektów wystawowych, na przykładzie zadań Oddziału Promocji, Wystaw i Współpracy Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie* przybliżyła elementy specjalnej procedury, której przeprowadzenie koordynuje Oddział Promocji, Wystaw i Współpracy Biblioteki na tle najczęstszych praktyk stosowanych w obiegu wystawienniczym, z uwzględnieniem typów obiektów używanych przez Bibliotekę. Sesję zakończyła Ewa Elżbieta Witkowska (Biblioteka Główna Uniwersytetu w Białymstoku) referatem pt. *Japońskie biblioteki po wielkim trzęsieniu ziemi w 2011 roku – proces odbudowy*. Autorka nawiązała do 11 marca 2011 r., kiedy to wybrzeża Honsiu nawiedziło trzęsienie ziemi o magnitudzie 9.0. Po katastrofie podjęto działania

naprawcze, w tym ratujące cenne zbiory biblioteczne. Referat był próbą przedstawienia niektórych aspektów procesu odbudowy, a także wniosków, jakie udało się wyciągnąć z tej tragedii.

Następnie podsumowania obrad dokonał R. Nowicki, który podkreślił, że ochrona zbiorów bibliotecznych jest zagadnieniem ważnym, ciekawym i wymagającym dalszych badań. Podziękował wszystkim uczestnikom za przybycie i wygłoszone referaty oraz obiecał, że zostaną one opublikowane w tomie pokonferencyjnym. Kończąc, dodał, iż Zakład Bibliotekarstwa i Czytelnictwa Katedry Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy ma zamiar kontynuować podjęty problem badawczy na kolejnych konferencjach naukowych.